

УДК 351.74(477)

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України,

начальник Головного управління Національної поліції в Харківській області;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>

ПОЛІЦІЯ ТА СУСПІЛЬСТВО: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН

Основною умовою успішного функціонування будь-якої соціальної системи, в тому числі правоохоронної, є об'єднання зусиль та можливостей її складових для досягнення спільної мети. Будь-яка держава являє собою цілісну систему, що має безліч інтегративних якостей. Держава, призначенням якої є забезпечення впорядкованості соціальних відносин, має або повинна мати єдність, складатися з чітко визначеної залежності складових компонентів з властивими їй внутрішніми (системними) і зовнішніми (функціональними) зв'язками та взаємодіями. Взаємодія як діяльний прояв цілісності системи є її органічною властивістю.

Взаємодію поліції з іншими державними структурами у процесі нормотворчої, правоохоронної та правозастосовної діяльності можна визначити як закріплені на законодавчому рівні форми сумісної діяльності державних органів, що беруть участь в реалізації правоохоронної функції. Державні органи розрізняються за своїми завданнями, функціями, структурою, формами і методами роботи, разом з тим вони взаємозв'язані та взаємодіють під час здійснення своїх функцій. Поліція є частиною державної системи, що наділена владними повноваженнями щодо здійснення функцій держави із забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1, ст. 2].

Взаємодія має такі загальні ознаки:

- взаємодія – це узгоджена діяльність різних суб'єктів, що здійснюють сумісні дії. Узгодженість як основна, необхідна ознака взаємодії впливає на сумісні дії, об'єднуючи їх в єдине ціле – систему;
- багатосуб'єктність взаємодії, оскільки вона передбачає як мінімум дві сторони в сумісних узгоджених діях. Кожну з сторін можуть представляти кілька учасників;
- об'єднаність зусиль її суб'єктів, що визначає відносини співробітництва між ними. Останнє обмовлено метою та інтересами сторін, які взаємодіють, а також завданнями і засобами їх вирішення;
- взаємодія не може скластися без ініціативи як мінімум однієї з сторін;
- рівність сторін, незалежність однієї від іншої в субординаційному відношенні, оскільки взаємодія передбачає партнерські відносини, і останні, будучи взаємовідносинами, здійснюються у рамках співробітництва;
- законність взаємодії.

Поліція здійснює свою діяльність у форматі багатосторонніх зв'язків з іншими державними органами, а також органами місцевого самоврядування, що набуває особливої значущості в умовах політики децентралізації. Розвиток, удосконалення таких зв'язків повинні будуватися на впорядкованій нормативно-правовій базі, що передбачено Законом України «Про Національну поліцію». Згідно зі ст. 88 цього закону «керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення; керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень». Відповідно до ст. 86 вищевказаного закону «з метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та опубліковують на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність поліції; щорічний звіт про діяльність поліції та територіальних органів поліції повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно,

інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями; керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють» [1].

При всьому різноманітті напрямів діяльності поліції, її прав та обов'язків вона не позиціонується в законодавстві як універсальний державний орган міжгалузевої, а тим більше загальної компетенції, що здатний вирішити усі питання, що належать до поліцейських повноважень. У деяких ситуаціях потрібні ресурси, рішення про використання яких перебуває у компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування.

У процесі координації та взаємодії необхідно враховувати пріоритети діяльності, цілі та завдання, час і місце, взаємовідносини сторін, що мають до них відношення, існуючі суспільні відносини та зв'язки, зовнішні умови середовища (оперативну ситуацію) тощо. До основних напрямів взаємодії поліції з об'єднаннями громадян правоохоронної та правозахисної спрямованості можна віднести: розробку та реалізацію сумісних планів та окремих заходів; сумісне вивчення криміногенної ситуації, громадської думки; обмін інформацією, яка має взаємний інтерес; сумісну розробку пропозицій з питань зміцнення правопорядку; проведення сумісних заходів у сфері правової пропаганди; підготовку громадян, які беруть участь у забезпеченні публічної безпеки та порядку.

Актуальною проблемою є взаємодія прес-служб поліцейських органів із засобами масової інформації, що вкрай необхідно для всіх учасників комунікативного процесу: поліції, ЗМІ та громадськості. Останнім часом у роботі поліції щодо взаємодії із засобами масової інформації та інститутами громадянського суспільства використовується поняття «інформаційна відкритість». Під інформаційною відкритістю розуміється, з одного боку, здатність поліції (та будь-якого державного органу) інформувати про свою діяльність зовнішніх споживачів інформації, а з іншого, – можливість споживачів шукати, запитувати, отримувати, а також передавати і розповсюджувати, у тому числі в режимі реального часу, інформацію про діяльність поліції.

Йдеться про наявність у будь-якого органу державної влади механізмів обов'язкового інформування громадян про свою діяльність. Відкритість також передбачає відносно широкий доступ до всіх видів інформації за мінімальних заборон на її оприлюднення.

Правові гарантії інформаційної відкритості поліцейських органів передбачено в законах України «Про Національну поліцію», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» [1–3]. Стаття 34 Конституції України гарантує свободу думки і слова; визначає права кожного на збирання, зберігання, використання та розповсюдження інформації; встановлює правові бар'єри проти зловживання свободою слова та свободою інформації [4].

Ефективна взаємодія та партнерські взаємовідносини поліції з інститутами громадянського суспільства та засобами масової інформації, створення за їх допомогою атмосфери довіри до поліції з боку населення, формування позитивної громадської думки про відкритість і публічність діяльності поліцейських органів дозволяють своєчасно та адекватно реагувати на зміну оперативної обстановки, а також є суттєвим резервом підвищення рівня службової діяльності поліції та престижу поліцейської служби.

Органи поліції мають самостійне функціональне призначення у правоохоронній системі держави. Однак ефективне вирішення покладених на них завдань можливе тільки за умови тісної взаємодії з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. Така взаємодія передбачає виникнення між цими суб'єктами правовідносин.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : ред. від 01.01.2019 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-VIII> (дата звернення: 14.03.2019).
2. Про інформацію : закон України від 02.10.1992 № 2657-XII : ред. від 01.01.2017 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12> (дата звернення: 15.03.2019).
3. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13.01.2011 № 2939-VI : ред. від 01.05.2015 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17> (дата звернення: 15.03.2019).
4. Конституція України : закон України від 28.07.1996 № 254к/96-ВР : ред. від 21.02.2019 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (дата звернення: 15.03.2019).

Одержано 15.03.2019